

Łukasz Bernaciński

(Uniwersytet Łódzki)

Między prawem wewnętrznym a powszechnym – uwagi na tle języka aktów prawa wyznaniowego

ABSTRACT

Between ecclesiastical law and ordinary law – comments on the language of acts of law on religion.

Normative acts of law on religion regulate state – churches relations. Not only people educated in the field of public law participate in the regulation, but also specialists in church law. The internal law of religious communities is characterized by a different conceptual system and legal principles. The above implies the need to adapt the language of sources of law on religion to the conceptual apparatus of both legal orders, which leads to disputes of interpretation and the creation of unintentional loopholes. In the paper, the author present and discuss examples of disputable disputes arising from various scope of designata of concepts used in normative acts of religious law. In conclusion, systemic solutions were proposed that could contribute to reducing the scale of the discussed problem in the process of creating and applying the law.

Słowa kluczowe: Konkordat, kult publiczny, prawo wyznaniowe, prawo kanoniczne

Wprowadzenie

Tworzenie aktów prawa wyznaniowego odbywa się na ogół przy współpracy strony państwowej oraz kościelnej. Taka współpraca odbywa się zazwyczaj w powołanych w tym celu komisjach np. Komisji Wspólnej rządu i Konferencji Episkopatu Polski, Komisji Wspólnej rządu i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP czy Komisji Wspólnej rządu i Polskiej Rady Ekumenicznej¹. W pracach nad tekstem aktu normatywnego uczestniczą zarówno prawnicy biegli w systemie prawa powszechnego jak również prawnicy kanoniści,

¹ W niniejszym artykule zaprezentowana zostanie problematyka tworzenia aktów prawnych jedynie w odniesieniu do relacji państwa z najliczniejszą wspólnotą religijną w Polsce - Kościołem katolickim.

czyli osoby, które ukończyły studia z zakresu prawa wewnętrznego Kościoła katolickiego – prawa kanonicznego. Prawo wewnętrzne Kościoła katolickiego cechuje różna od prawa powszechnie stanowionego siatka pojęciowa. W takiej sytuacji konieczne jest dostosowywanie języka aktów prawa wyznaniowego do aparatu pojęciowego obu porządków prawnych. Wadliwe przeprowadzenie tego procesu może prowadzić do sporów interpretacyjnych. Niejednokrotnie, niezamierzone luki prawne i terminologiczne nieścisłości, które są obecne w źródłach prawa wyznaniowego są wynikiem niedostatecznej znajomości przez osoby tworzące tekst prawny jednego jak i drugiego systemu prawnego.

W niniejszym opracowaniu autor zaprezentuje za pomocą dwóch przykładów, w jaki sposób niedostateczna znajomość terminologii czy podstawowych zasad powszechnego i kanonicznego porządku prawnego może wpływać na życie codzienne adresatów norm prawa wyznaniowego. Celem pracy nie jest zaprezentowanie pogłębionej analizy problematyki związanej z przytoczonymi przykładami, ale ukazanie niedocenianego, jak się wydaje, aspektu tworzenia aktów normatywnych z zakresu prawa wyznaniowego, to jest położenia większego nacisku na dobór do zespołu opracowującego tekst prawny osób dysponujących właściwym doświadczeniem i wiedzą w zakresie powszechnego i kanonicznego porządku prawnego. W opracowaniu wskazane zostaną prawne i społeczne skutki błędów w formułowaniu przepisów prawa wyznaniowego, zaś w końcowej części artykułu zaprezentowana zostanie próba wskazania potencjalnych rozwiązań omawianego problemu.

„Kult publiczny” w prawie powszechnym i kanonicznym

Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską² w art. 8 zapewnia Kościołowi katolickiemu wolność sprawowania kultu, zaś organizację kultu publicznego powierza władzy kościelnej. Organizacja kultu publicznego ma być zgodna z przepisami prawa kanonicznego oraz odpowiednimi przepisami prawa polskiego. Za „odpowiedni przepis prawa polskiego” uznać należy w szczególności artykuły 15 i 16 Ustawy o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej³, które delimitują stany faktyczne, w których organizacja aktów kultu publicznego nie wymaga zawiadomienia lub wymaga uzgodnienia z właściwymi organami administracji rządowej lub samorządowej.

² Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., (Dz.U. 1998 nr 51 poz. 318; dalej: Konkordat).

³ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U 2018 poz. 380 t.j.; dalej: u.s.p.k.k.).

Niestety, ani w tym ani w żadnym innym akcie rangi ustawowej nie definiuje się pojęcia „kultu publicznego”. Można przyjąć za Bartoszem Rakoczem, że wobec braku definicji „kultu publicznego” w prawie polskim, należy poszukiwać tejże w odpowiednich normach prawa kanonicznego, do których odsyła art. 8 ust. 2 Konkordatu⁴.

Kanon 834 Kodeksu Prawa Kanonicznego⁵ w § 1 stwierdza: „Zadanie uświęcania wypełnia Kościół w szczególny sposób przez świętą liturgię, która też jest sprawowaniem kapłańskiego zadania Jezusa Chrystusa; w niej poprzez znaki widzialne ukazuje się i w sposób właściwy każdemu dokonuje się uświęcenie ludzi, a także przez mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa, to znaczy Jego Głowę i członki, jest sprawowany cały publiczny kult Boży”. W § 2 opisane zostały cechy konstytutywne liturgii, czyli najważniejszej formy kultu w Kościele katolickim. Cechami tymi są sprawowanie tegoż kultu w imieniu Kościoła, przez osoby prawnie do tego wyznaczone i z zastosowaniem aktów zatwierdzonych przez władzę kościelną (ksiąg liturgicznych⁶). Trzeba zauważyć, że w powyższych przesłankach kultu publicznego nie ma odniesienia do liczby osób uczestniczących w akcie kultu, ani do miejsca jego sprawowania.

Sformułowanie pojęcia kultu publicznego w odniesieniu do norm prawa kanonicznego nie wytrzymuje krytyki przy próbie zakreślenia zakresu przedmiotowego tegoż terminu. Tak zdefiniowany „kult publiczny” obejmuje swym zakresem pojęciowym takie sytuacje jak na przykład spontaniczne udzielenie przez kapłana sakramentu pokuty i pojednania czy namaszczenia chorych ofiarom wypadku drogowego, a także cichą modlitwę brewiarzem (Liturgia Godzin) w miejscu publicznym nawet przez jedną tylko osobę⁷. Oznacza to, że przed sprawowaniem takiego aktu kultu należy uprzednio zgłosić ten fakt odpowiednim organom. Z drugiej strony, zgłoszenia nie będzie wymagać przeprowadzenie drogi krzyżowej ulicami miast czy publiczne odprawienie nabożeństwa majowego lub różańcowego (np. w okolicy przydrożnej kapliczki), bowiem zgodnie z prawem kanonicznym te akty kultu nie posiadają wszystkich konstytutywnych cech liturgii (kultu publicznego) wymienionych w § 2

⁴ B. Rakoczy, *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 125-128.

⁵ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984 (dalej: K.p.k.)

⁶ Por. Kan. 838 K.p.k.

⁷ Do recytacji godzin kanonicznych może dochodzić w miejscach publicznych np. podczas pielgrzymek czy rekolekcji.

kan. 834 K.p.k.⁸.

Wprowadzenie do tekstu Konkordatu normy art. 8 miało za zadanie urzeczywistnienie indywidualnego i kolektywnego prawa do publicznego wyznawania wiary. Wydaje się, że intencją układających się stron było zagwarantowanie możliwości wyjścia wiernych z zamkniętych pomieszczeń sakralnych i kościelnych w celu publicznego sprawowania aktów kultycznych. Ograniczenia związane z koniecznością zawiadamiania czy uzgadniania z właściwymi organami administracji sprawowania kultu w miejscach publicznych nie są wymierzone w samą istotę wolności religijnej, ale mają służyć zapewnieniu porządku i bezpieczeństwa zarówno osobom biorącym udział w aktach kultu jak również osobom postronnym. Brak zdefiniowania pojęcia „kultu publicznego” w akcie prawa powszechnie obowiązującego i odsyłanie do przepisów prawa kanonicznego niweczy możliwość wypełnienia celów, dla których omawiane przepisy zostały uchwalone. Literalne jedynie odczytywanie norm prawa powszechnego i kanonicznego prowadzi do takiej interpretacji przepisów, w której kapłan będący świadkiem wypadku drogowego powinien udać się do właściwego organu sprawującego zarząd nad miejscem, w którym doszło do wypadku w celu uzgodnienia udzielenia ofiarom tegoż wypadku sakramentów. Luka prawna istniejąca w prawie powszechnie obowiązującym miała zostać wypełniona poprzez odesłanie do przepisów prawa kanonicznego, jednak brak dogłębnej analizy wewnętrznego porządku prawnego Kościoła katolickiego wywołał skutek odwrotny i doprowadził do powiększenia sfery niepewności prawnej. Wobec tego odczytywanie treści semantycznej pojęcia „kult publiczny” jedynie przez pryzmat norm prawa kanonicznego jest niewystarczające i w praktyce prowadzi do absurdów. Rozwiązaniem dużo trafniejszym byłoby podjęcie próby zdefiniowania kultu publicznego w akcie rangi ustawowej, poprzez określenie jego konstytutywnych cech, w odniesieniu do kryteriów używanych w prawie powszechnym. Kryteriami takimi mogą być przykładowo miejsce, liczebność uczestników czy osoba organizatora⁹.

Czy „dni świąteczne” i „święta” to te same dni?

Konkordat w art. 9 enumeratywnie wymienia dni wolne od pracy. Dniami tymi są niedziele

⁸ Por. W. Malesa, A. Wawrzaszek, *Administracyjne aspekty organizowania kultu katolickiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Seria: Administracja i Zarządzanie” 2015, nr 106, s. 138-139.

⁹ Propozycję sformułowania takich przesłanek przedstawił Wojciech Malesa, Tamże, s. 139.

oraz siedem wymienionych w katalogu „dni świątecznych”. Artykuły 13, 16 ust. 2 oraz 17 ust. 2 zbudowane są podobnie i zapewniają odpowiednio „dzieciom i młodzieży katolickiej”, „żołnierzom wyznania katolickiego w czynnej służbie wojskowej”, a także „osobom przebywającym w zakładach penitencjarnych, wychowawczych, resocjalizacyjnych, opieki zdrowotnej i społecznej, a także w innych zakładach i placówkach tego rodzaju” możliwość uczestniczenia w Mszy świętej „w niedziele i święta”.

Jak się wydaje, intencją wprowadzenia katalogu dni wolnych od pracy w Konkordacie było zapewnienie wiernym lepszych warunków dla uczestniczenia we Mszy świętej. Zasadniczo ta sama intencja legła u podstaw sformułowania pozostałych przytoczonych przepisów. Osobom znajdującym się w szczególnej sytuacji (pobyt na koloniach, czynna służba wojskowa, pobyt w zakładzie zamkniętym) zagwarantowano możliwość uczestniczenia w najdoskonalszej formie sprawowania kultu w Kościele katolickim – Mszy świętej. Wątpliwości budzi zastosowanie w wyżej wymienionych przepisach odmiennych terminów na określenie dni, w których zapewnia się wiernym uprzywilejowane warunki do uczestnictwa we Mszy świętej.

Pojęcie „niedziele” wydaje się być jasne i niebudzące wątpliwości. W sposób ostry określa ono, który dzień tygodnia jest dniem wolnym od pracy i w którym dniu należy stworzyć określonym grupom osób możliwość uczestniczenia w Mszy świętej. Jednak zgodnie z koncepcją racjonalnego prawodawcy, użycie odmiennych terminów („dni świąteczne” i „święta”) oznaczałoby, że różne są także ich zakresy przedmiotowe¹⁰. Termin „dni świąteczne” zakotwiczony jest w prawie kanonicznym i zgodnie z kan. 1246 § 1 K.p.k. obejmuje niedzielę Wielkanocną oraz dni: Bożego Narodzenia, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia oraz Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, Jej Niepokalanego Poczęcia i Wniebowzięcia, Świętego Józefa, Świętych Apostołów Piotra i Pawła, a także Wszystkich Świętych. Zgodnie z § 2 Konferencja Episkopatu może za uprzednią aprobatą Stolicy Apostolskiej, niektóre z dni świątecznych nakazanych znieść lub przenieść na niedzielę. Konferencja Episkopatu Polski, po uzyskaniu aprobaty Stolicy Apostolskiej, uchwałą z dnia 21 października 2003 r. zawężyła katalog dni świątecznych w Polsce¹¹. Obecnie nakazanymi dniami świątecznymi na terenie Polski są dni: Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (1 stycznia), Objawienia Pańskiego (6 stycznia), Wniebowstąpienia

¹⁰ A. Borowicz, *Argument interpretacyjny odwołujący się do woli rzeczywistego prawodawcy*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, t. 79, s. 20-21.

¹¹ J. Krukowski, *Realizacja Konkordatu z 1993 r. w polskim porządku prawnym* [w:] *Konkordat polski w 10 lat po ratyfikacji. Materiały z konferencji*, J. Wroceński, H. Pietrzak (red.), Warszawa 2008, s. 106-107.

Pańskiego, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Wszystkich Świętych (1 listopada), Bożego Narodzenia (25 grudnia)¹². W art. 9 ust. 1 Konkordatu jako dni wolne od pracy wymieniono także drugi dzień Wielkanocy i Bożego Narodzenia, natomiast nie wyszczególniono tam dnia Wniebowstąpienia Pańskiego, który obchodzony jest zawsze w niedzielę oraz dnia Objawienia Pańskiego, który stał się dniem wolnym od pracy dopiero na mocy Ustawy z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 224 poz. 1459)¹³. Trzeba także zauważyć, że konkordatowy wykaz dni wolnych od pracy do 2010 r. pokrywał się z wykazem zawartym w art. 17 u.s.p.k.k.¹⁴.

Zgodnie z definicją słownikową leksem „święto” oznacza „dzień, w którym obchodzi się uroczystości religijne lub państwowe”¹⁵. Wykładnia celowościowa wskazuje, że pod pojęciem „święta” użytym w artykułach 13, 16 ust. 2 i 17 ust. 2 Konkordatu, trzeba rozumieć święta kościelne - ustanowione przez kościół, a nie święta państwowe. *Ratio legis* wskazanych przepisów stanowi zagwarantowanie przeżywania świąt w sposób dla nich najwłaściwszy, zaś najlepszym sposobem aby dzień święty święcić, jest bycie obecnym tego dnia na Eucharystii. Natomiast uczestnictwo w Mszy świętej, w dniu święta wyłącznie państwowego, nie jest konstytutywnym elementem przeżywania tego dnia (choć w praktyce niejednokrotnie towarzyszy ono uroczystościom państwowym). Analiza katalogu dni wolnych od pracy znajdującego się w art. 9 Konkordatu także prowadzi do wniosku, że badany termin należy odnosić jedynie do świąt kościelnych. W art. 9 ust. 1 Konkordatu pomija się te dni wolne, które ustanowiono wyłącznie ze względu na święta państwowe (np. Narodowe Święto Niepodległości - 11 listopada), natomiast znajdują się w nim takie dni, które nie są dniami świątecznymi nakazanymi, ale zwolnienie wiernych z obowiązku świadczenia pracy w tych dniach służy lepszemu przeżywaniu dni świątecznych. Takimi wyjątkami są drugi dzień Wielkanocy i drugi dzień Bożego Narodzenia.

Jeden z fundamentalnych dokumentów z zakresu liturgiki - Ogólne Normy Roku

¹² K. Mierzejewski, *Obowiązek uczestniczenia we Mszy św. w niedziele i święta nakazane*, „Prawo Kanoniczne” 2014, nr 4, s. 66-67.

¹³ Paweł Borecki wskazuje, że przywrócenie dnia Objawienia Pańskiego jako wolnego od pracy dokonało się z naruszeniem § 2 art. 9 Konkordatu, ponieważ uchwalenie przedmiotowej ustawy nie zostało poprzedzone porozumieniem układających się stron. Zob. P. Borecki, *Respektowanie polskiego Konkordatu z 1993 roku – wybrane problemy*, Warszawa 2012, s. 29-30.

¹⁴ Po przywróceniu dnia Objawienia Pańskiego jako wolnego od pracy, znowelizowano katalog w ustawie wyznaniowej dodając punkt 1a o treści: 6 stycznia – Święto Trzech Króli.

¹⁵ Święto (hasło) [w:] *Słownik języka polskiego*, portal PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/swieto.html> [dostęp online: 14.07.2018].

Liturgicznego i Kalendarza¹⁶, wskazuje w punkcie 10, że „Obchody liturgiczne zależnie od znaczenia, jakie się im przypisuje, dzielą się na: uroczystości, święta i wspomnienia”¹⁷. Wśród dni świątecznych wymienionych w art. 9 ust. 1 Konkordatu znajdują się takie, które posiadają rangę uroczystości i takie, które określa się mianem świąt. Ponadto, w kalendarzu liturgicznym znajduje się wiele świąt w rozumieniu o.n.r.l.k., które nie są ani dniami wolnymi od pracy zgodnie z prawem powszechnym, ani dniami świątecznymi nakazanymi zgodnie z prawem kanonicznym. Gdyby uznać, że termin „święta” wprowadzony do art. 13, 16 ust. 2 i 17 ust. 2 Konkordatu, użyty jest tam w znaczeniu, jakie nadaje mu prawo liturgiczne Kościoła katolickiego, to możliwość uczestniczenia w Mszy świętej zostałaby zagwarantowana w dni inne niż dni świąteczne nakazane, czyli najważniejsze uroczystości Kościoła katolickiego.

Odczytując ponownie definicję słownikową terminu „święto” przez pryzmat poczynionych rozważań oraz potocznego sposobu używania tego pojęcia, należy przyjąć, że na gruncie art. 13, 16 ust. 2 i 17 ust. 2 Konkordatu możliwe jest uczestnictwo w Mszy świętej w niedzielę i najważniejsze uroczystości religijne. Takie rozumienie sformułowania „niedziele i święta” potwierdza praktyka. Zarówno strona państwowa jak i kościelna dokładają starań, by uczestnictwo w Mszy świętej umożliwić młodzieży, osadzonemu, pacjentom czy żołnierzom tylko w niedzielę i dni świąteczne nakazane, a niekiedy także w drugi dzień Wielkanocy i Bożego Narodzenia¹⁸. Oznacza to, że używane w Konkordacie pojęcia „niedziele i dni świąteczne” oraz „niedziele i święta” w świadomości społecznej i praktyce oznaczają te same dni. Wobec powyższego zasadnym wydaje się zastąpienie w art. 13, 16 ust. 2 i 17 ust. 2 Konkordatu sformułowania „niedziele i święta” sformułowaniem „niedziele i dni świąteczne, o których mowa w art. 9 ust. 1”. Ujednolicenie pojęć i odesłanie do innej jednostki redakcyjnej tego samego aktu prawnego, pozwoliłoby jasno określić desygnaty użytych terminów, a także zagwarantowałoby możliwość uczestniczenia w Mszy świętej we wszystkie dni świąteczne dodane do katalogu w trybie art. 9 ust. 2 Konkordatu.

Postulaty

W tworzeniu tekstu aktów normatywnych z zakresu prawa wyznaniowego biorą udział nie tylko osoby wykształcone w zakresie prawa powszechnie obowiązującego, ale również specjaliści z zakresu prawa kanonicznego, czy szerzej - kościelnego. Prawo wewnętrzne

¹⁶ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, portal Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=197> [dostęp online: 14.07.2018], (dalej: o.n.r.l.k.).

¹⁷ Wyróżnia się także dni powszednie, por. pkt 16 o.n.r.l.k.

¹⁸ Por. *Ks. Adam Jabłoński: Święta w więzieniu wyglądają bezwzględnie* [wywiad radiowy], <https://www.youtube.com/watch?v=uDD37ySC0Yk> [dostęp online: 14.07.2018], min. 1.21 – 2.07.

Kościół katolicki cechuje się odmiennym od prawa powszechnie obowiązującego systemem pojęciowym, regułami formułowania przepisów oraz dyferentnymi niejednokrotnie zasadami prawnymi. Rodzi to konieczność dostosowywania języka źródeł prawa powszechnie obowiązującego do aparatu pojęciowego obu porządków prawnych, co musi prowadzić do powstawania niezamierzonych luk prawnych i sporów interpretacyjnych. Niemniej jednak zjawisko to należy ograniczać w możliwie największym stopniu.

Jednym ze sposobów zapewnienia wyższej jakości aktom prawa wyznaniowego jest powoływanie do składu różnego rodzaju komisji, których celem jest opracowanie aktu normatywnego, prawników *utriusque iuris*. Osoby posiadające wykształcenie w zakresie prawa kanonicznego oraz powszechnie obowiązującego mogłyby być członkami stałymi komisji lub byłyby powoływane *ad casum*. Obecną praktyką jest kompletowanie swojej części zespołu pracującego nad tekstem normatywnym, przez każdą ze stron. Jak można sobie wyobrazić, strona kościelna najczęściej wyznacza specjalistów stanu duchownego, zaś stronie państwowej przewodzi polityk, który niekoniecznie jest ekspertem w dziedzinie prawa kościelnego i wyznaniowego. Również wśród legislatorów rekrutujących się najczęściej spośród służby cywilnej brakuje osób biegle poruszających się w obu skonfrontowanych porządkach prawnych. Powyższe rozważania przemawiają za tym, aby już na wstępnym etapie stanowienia prawa poszukiwać wsparcia osób rozumiejących prawo kanoniczne i wyznaniowe. Należy przy tym wskazać, że obu porządkom prawnym nie należy przyznawać równego statusu. Trzeba zaakceptować uprzywilejowaną pozycję prawa powszechnie obowiązującego (przy pełnym poszanowaniu autonomii związków wyznaniowych i ich prawa do samostanowienia), a co za tym idzie uznać, że wyznaniowe akty normatywne muszą być zgodne z powszechnie obowiązującym porządkiem prawnym. Fakt, iż regulują one skomplikowaną sferę relacji państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi nie może stanowić usprawiedliwienia dla niespójności, do jakich może dochodzić przy zbyt częstym odsyłaniu do prawa kanonicznego. Jednocześnie należy przypomnieć o stosowaniu zasad prawidłowej legislacji i podejmowaniu prób rozwiązywania wszelkich możliwych niejasności przy wykorzystaniu narzędzi dostępnych i używanych z powodzeniem w prawie powszechnie obowiązującym. Szczególnie przydatne może się okazać tworzenie definicji legalnych lub odsyłanie do innych przepisów powszechnie obowiązującego porządku prawnego. Zastosowanie wykładni celowościowej czy funkcjonalnej przy interpretacji norm prawa kanonicznego może pomóc w lepszym zrozumieniu intencji prawodawcy kościelnego i znaczenia badanego przepisu. W wielu przypadkach pozwoliłoby to na przetransponowanie

normy kanonicznej do ustawy wyznaniowej z zastosowaniem aparatu pojęciowego prawa powszechnie obowiązującego, co wyeliminowałoby konieczność stosowania odesłania do norm prawa kanonicznego i ograniczyłoby spory interpretacyjne.

Zakończenie

Prawo wyznaniowe reguluje jedną z najważniejszych sfer życia społecznego, czyli relacje między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi. Doniosłość tego zagadnienia wynika z faktu, że niemal wszyscy obywatele są jednocześnie członkami wspólnot religijnych. Sposób uregulowania relacji między obydwoma podmiotami wpływa bezpośrednio na indywidualną i kolektywną możliwość realizacji wolności sumienia i wyznania. Właściwą praktyką jest wspólne wypracowywanie tekstu aktów normatywnych przez stronę państwową i kościelną. Trzeba jednak zauważyć, że np. prawo kanoniczne cechuje się odmiennym od prawa powszechnie obowiązującego systemem pojęciowym. Racjonalne zatem wydaje się dostosowywanie języka ustaw wyznaniowych do aparatu pojęciowego obu porządków prawnych, a to z kolei nierzadko prowadzi do powstawania sporów interpretacyjnych lub niezamierzonych luk prawnych w tekście aktu normatywnego.

Niestety, ani strona państwowa ani kościelna nie dysponują dostateczną liczbą specjalistów z zakresu obu porządków prawnych. Z reguły w tworzeniu tekstu źródeł prawa wyznaniowego biorą udział osoby wykształcone w obszarze prawa powszechnie obowiązującego albo prawa kościelnego. Dla zapewnienia odpowiedniej jakości tworzonego prawa kluczowym jest włączenie do składu komisji prawników *utriusque iuris*, którzy dzięki wykształceniu oraz praktycznemu doświadczeniu w tworzeniu lub stosowaniu prawa obu porządków mogliby proponować koncepcje rozwiązań prawnych w ustawach wyznaniowych, które byłyby dopasowane do specyfiki prawa wewnętrznego kościołów i innych związków konfesyjnych. Ograniczyłoby to z pewnością liczne odesłania do prawa kanonicznego w ustawach regulujących relacje państwa z Kościołem katolickim. Trzeba także zauważyć, że prawo powszechnie obowiązujące, z perspektywy państwa i obywatela ma silniejszą pozycję niż prawo wewnętrzne wspólnot religijnych. Ustawodawca, chcąc zapewnić pełne poszanowanie prawa partykularnego związków wyznaniowych, stosuje odesłania do tego właśnie porządku prawnego, zamiast spróbować zrozumieć istotę i cel przepisu, do którego odsyła. Pogłębiona analiza problemu pozwoliłaby osiągnąć cel założony przez ustawodawcę kościelnego poprzez umieszczenie w ustawie wyznaniowej przepisu sformułowanego

językiem używanym w powszechnym porządku prawnym oraz z zachowaniem zasad prawidłowej legislacji.

Wprowadzenie w życie powyższych propozycji z pewnością nie wyeliminowałoby wszystkich niejasności, ale pozwoliłoby znacząco ograniczyć sferę niepewności prawnej. Realizacja powyższych postulatów przyniosłaby korzyść państwu, które przejęłoby inicjatywę w rozstrzyganiu sporów interpretacyjnych, usprawniłoby prace sądów dzięki mniejszej liczbie odesłań do na ogół nieznanego sędziom porządku prawnego, ale także byłoby korzystne dla obywatela, który lepiej rozumiałby swoje prawa czy wreszcie dla samych związków konfesjach, których działalność zyskałaby na transparentności.

Bibliografia

Borecki P., *Respektowanie polskiego Konkordatu z 1993 roku – wybrane problemy*, Warszawa 2012.

Borowicz A., *Argument interpretacyjny odwołujący się do woli rzeczywistego prawodawcy*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, t. 79, s. 9-28.

Rakoczy B., *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2008.

Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 1984.

Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., (Dz.U. 1998 nr 51 poz. 318).

Krukowski J., *Realizacja Konkordatu z 1993 r. w polskim porządku prawnym [w:] Konkordat polski w 10 lat po ratyfikacji. Materiały z konferencji*, J. Wroceński, H. Pietrzak (red.), Warszawa 2008, s. 87-129.

Ks. Adam Jabłoński: *Święta w więzieniu wyglądają bezwzględnie* [wywiad radiowy], <https://www.youtube.com/watch?v=uDD37ySC0Yk> [dostęp online: 14.07.2018].

Malesa W., Wawrzaszek A., *Administracyjne aspekty organizowania kultu katolickiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Seria: Administracja i Zarządzanie” 2015, nr 106, s. 135-147.

Mierzejewski K., *Obowiązek uczestniczenia we Mszy św. w niedziele i święta nakazane*,

„Prawo Kanoniczne” 2014, nr 4, s. 65-88.

Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, portal Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, <http://www.kkbids.episkopat.pl/?id=197> [dostęp online: 14.07.2018].

Święto (hasło) [w:] *Słownik języka polskiego*, portal PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/święto.html> [dostęp online: 14.07.2018].

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U 2018 poz. 380 t.j.).

ABSTRAKT

Akty normatywne prawa wyznaniowego regulują szczególnie aspekt działalności państwa to jest obszar relacji z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi. W tworzeniu regulacji uczestniczą nie tylko osoby wykształcone w zakresie prawa powszechnie obowiązującego, ale również specjaliści z zakresu prawa kościelnego (najczęściej prawa kanonicznego) – prawa partykularnego kościołów i innych związków konfesyjnych. Prawo wewnętrzne wspólnot religijnych cechuje się odmiennym systemem pojęciowym oraz dyferentnymi niejednokrotnie zasadami prawnymi. Z powyższego wynika konieczność dostosowywania języka źródeł prawa powszechnie obowiązującego do aparatu pojęciowego obu porządków prawnych, co nieuchronnie prowadzi do sporów interpretacyjnych i powstawania niezamierzonych luk prawnych. W referacie przedstawiono kilka przykładów sporów interpretacyjnych wynikających z różnego zakresu desygnatów pojęć (w prawie powszechnie obowiązującym, kanonicznym czy nawet liturgicznym) użytych w aktach normatywnych prawa wyznaniowego. Przytoczone przykłady zostały wybrane ze względu na szczególną doniosłość dla życia społecznego – na przykład funkcjonowania szkół czy więzień, organizowania pielgrzymek oraz procesji oraz wymiaru należności podatkowych. Zaprezentowano także obecne, doraźne rozwiązania omawianych problemów jakie wypracowane zostały w orzecznictwie oraz przez doktrynę. W zakończeniu zaproponowano systemowe rozwiązania, które mogłyby przyczynić się do zmniejszenia skali omawianego problemu w procesie tworzenia i stosowania prawa.

e-mail:lbernacinski@interia.pl